

VII.

Pripovedka od fanta, ki je z mačkami oral.*)

Jedenkrat je bil oče, ki je imel tri sine. Ko so nekoliko odrastli, dal jih je v šolo. Najmlajši pa ni hotel hoditi v šolo in je rekel onima dvema: „Vidva, ki sta neumna, le hodita v šolo, jaz bom pa doma za pečjo z mačkami oral, pa mi bo zmerom dobro.“ Naredil si je fleten plug in jarem, upregel je mačke in oral po péči. Onadva sta se mu pa smijala in v šolo hodila ter se prav dobro učila.

Pri tej hiši so imeli travnik, da, kadar so po dnevi mrvo v kupe spravili, po noči je je pa zmanjkalo. Jedenkrat je oče rekel najstarejšemu sinu, da more iti po noči mrvo stražit. Ti trije fantje so pa imeli mačeho. Je pa temu, ki je šel stražit, napravila v torbo namestu kruha gnile klade, namestu vina vode. Je pa nesel s seboj, ker ni porajtal. Ko pride na travnik, misli malo jesti in piti, pa najde namesto kruha gnilo klado, namestu vina vode, in trešči tjà in gre domóv léč na parno. Zjutraj vstane, gré v hišo in oče ga vpraša: „Kako si stražil!“ Pravi: „Le mačeha naj gré stražit; kakor mi je jesti dala, tako sem pa stražil.“ — Drugi večer je oče rekel srednjemu sinu travnik stražit; mačeha mu je pa spet tako napravila, kakor ónemu: namestu kruha gnilo klado, namestu vina pa vode. On tudi ni nič doma pogledal, pride na travnik, misli malo jesti in piti, pa najde gnilo klado namestu kruha, vodo namestu vina, trešči tjà in gré domóv léč na parno. Zjutraj ga pride oče vprašat: „Kako si kaj stražil?“ Pravi: „Naj le mačeha straži; kakor mi je dala jesti in piti, tako sem pa stražil.“

Tretji večer pa reče oče najmlajšemu sinu iti na travnik stražit mrvo. Mačeha mu napravi v torbo gnilo klado namestu kruha, vode namestu vina; on je bil pa bolj prebrisan, je pa doma pogledal, kaj mu je v torbo dala mačeha, in ko najde gnilo klado namestu kruha, vodo namestu vina, trešči to v babo in reče: „Pojdi ti sama mrvo na travnik stražit, da boš jedla namestu kruha gnilo klado, vodo pa namestu vina pila.“ Potlej mu je pa napravila v torbo kruha, mesá in vina. On je svoje mačke v drugo torbo pobral in je šel na travnik mrvo stražit. Ko pride na travnik, léže na suho kopico mrve. Kmalu pride mesen-gast konj in reče fantu: „Ali smem malo jesti tukaj mrvo?“ Fant odgovori: „Le jej jo, saj je je dosti!“ Pravi konj: „Moraš iti s tega kupa, drugače ne smem jesti.“ — „No, če je tako, bom pa šel na drug kup,“ reče

*) Prim. rusko pripovedko „Ivan Durak“, katero je v 4. in 5. št. letošnjega „Vrtca“ priobčil prof. Fr. Hubad. Ured.

fant. Ko se je konj najedel, rekel je: „Kaj ti bom dal zato, ker sem se najedel? Druzega ti nimam dati, kakor to mesengasto uzdo.“ Fant jo je vzel in shranil. — Čez nekaj časa je pa prišel drug srebern konj in je rekel fantu: „Ali smem jesti tukaj malo mrve?“ Fant mu je rekel, naj le jé, kolikor hoče. Konj mu je rekel: „Moraš iti s tega kupa, drugače ne smem jesti.“ — „No, če je tako,“ reče fant, „bom pa šel na drug kup léč.“ Ko se je najedel, je pa rekel konj: „Druzega ti nimam dati za plačilo, kakor to-le sreberno uzdo, pa jo dobro hrani.“ Fant je vzel uzdo in jo hranil. — Čez nekaj delj časa pa pride čisto zlat konj in reče fantu: „Ali smem tukaj mrvo jesti?“ In fant mu reče: „Le jej jo, kolikor hočeš! Saj je imámo dosti.“ Konj je rekel: „Drugače je ne smem jesti, če gréš s tega kupa.“ Fant je rekel: „Saj grém lahko!“ Je pa šel na tretji kup léč. Ko se je najedel konj, rekel mu je: „Druzega ti nimam dati, kakor to zlato uzdo; kadar ti bo šlo trdo, spomni se mene in mojih bratov. Fant je vzel zlato uzdo, konj mu je pa izginil izpred očij. — Drugi dan pa, ko pride v hišo, vpraša ga oče précej: „Káj si káj na travniku?“ Fant pravi: „Nič druzega, kakor trije konji so prišli jest mrvo.“

Čez nekaj časa je bilo pa tam blizu kraljestvo dano na stavo, da, kdor bi z druzega nadstropja jezdoleteč ujel prstan, ki se mu bo spustil skozi okno, tisti bi dobil kraljestvo in kraljičino. Ko starejša dva fanta zvesta, začela sta tudi očeta prositi, naj bi vsakemu kupil konja: „Bova tudi midva poskusila svojo srečo.“ Res je oče kupil vsakemu konja, mlajši je pa na péči z mačkami oral in se jima je smijal in rekel: „Kako sta vidva neumna, če sta ravno v šolo hodila, ko grésta tjà na stavo!“ Ko onadva odideta, pobere ta svoje mačke, vzame mesengasto úzdo, gré tjà na tisti travnik, jo potrese, in pride tisti mesengasti konj in prinese za princa obleko ali opravo. Fant sléče navadno obleko in obleče obleko prinčevsko, katero mu je prinesel mesengasti konj. Obleka je bila vsa z mesingom vézena. Fant séde na konja in jezdi proti tisti graščini. Ko ga zagledajo, pozdravljajo ga kar od daleč in vsi hoté, da bi bil najprej poskusil stavo. Pa je rekel: „Le drugi naj prej stavo poskusijo, ki so že delj časa tukaj; jaz sem pa nazadnje prišel, bom pa tudi nazadnje igral.“ Kraljičina ga je tudi od daleč videla in si je mislila: „Ko bi ta dobil stavo, potlej bi bila srečna.“ Vsi so stavo poskusili, pa nobeden ni ujel prstana. Prišla je vrsta na tega, ki je imel mesengastega konja; zaletí se okoli graščine in ko pride pod tisto okno, ko je prstan doli letel, kar seže z roko, pa je imel prstan na prstu. Radi bi bili govorili ž njim, pa je kar zletel in izginil in šel tjà na tisti travnik; ročno sleče mesengasto obleko in obleče navadno, pobere tiste mačke, gré ročno domóv za peč

z mačkami oral. Ko ona dva prideta domov, vpraša ju précej, kateri je stavo dobil. Rekla sta: „Neki tak hudič je prišel, ves je bil v mesengastem oblačilu, on je dobil prstan.“ Nobeden ni vedel, kdo je bil. Rekel je: „Saj sem vama prej pravil, da sta neumna, če gresta. Jaz doma z mačkami za pečejo orjem, pa mi je zmerom dobro.“

Ko ni vedel kralj, kdo je dobil kraljestvo in kraljičino, razglasil je še jedenkrat, da, kdor bo pri graščini z najvišjega okna zlato jabolko dobil na konji jezdeč, njegovo bo kraljestvo in kraljičina. Ko ta dva zvesta, spet očeta prosita, naj bi smela iti srečo poskusit; morebiti da dobi kateri zlato jabolko. Oni pa, ki je na péči z mačkami oral, smijal se jima je in rekel: „Kako sta neumna; saj ne bosta ničesa dobila! Jaz bom pa doma z mačkami oral, pa mi bo zmerom dobro.“ Ko ónadva odideta, pobere ta svoje mačke v torbo, vzame sreberno uzdo in gré na tisti travnik, potrese uzdo, pa pride tisti sreberni konj in prinese za princa obleke. Bila je vsa z zlatom vézena. On zajezdi konja in zdirja proti graščini. Od daleč ga že zagledajo in mu pozdrave dajejo. Vsi so hoteli, da bi on prvi poskusil srečo, pa je rekel: „Le drugi naj prej poskusijo, ki so delj časa že tukaj, potlej bom pa jaz.“ Vsi so poskusili, nobeden ni dobil jabolka. Sedaj poskusi ta, pa je je prvokrat dobil. Nato ročno zletí, da niso vedeli kam, na tisti travnik, sleče prinčevsko obleko in obleče navadno, pobere v torbo svoje mačke in ročno gré domov za peč z mačkami oral. Onadva prideta domov, bila sta pa žalostna; ta jima pa reče: „Saj sem vama prej povedal, da sta neumna, ko hodita. Jaz pa doma na péči z mačkami orjem, pa mi je zmerom dobro.“

Kralj spet ni vedel, kdo je dobil kraljestvo, kdo je dobil prstan in jabolko; zopet je dal razglas, da, kdor bi imel takega konja, da bi na vrh graščine šel po stopnicah, na vrhu graščine bo pa lep venec, in ko gori pride, bo venec dobil, pa bo mogel s slémena jezdeč na tla skočiti: on bo dobil kraljestvo in kraljičino. Spet to zvesta ónadva brata in prosita očeta, naj bi jima kupil prav živa konja. Res jima ja oče kupi, ta se jima pa smeje: „Kako sta neumna; jaz pa doma na péči z mačkami orjem, mi je pa zmerom dobro.“ Po tem sta onadva odšla, ta pa je pobral svoje mačke in je vzel tisto zlato uzdo in je šel na tisti travnik, potrese uzdo, in pride zlati konj in prinese za princa prinčevske obleke. On sleče navadno obleko in obleče prinčevsko ter zajezdi zlatega konja proti graščini. Kralj razglasi, če pride navadni princ, naj se rani, da ga bomo potlej poznali. Ko ga zagledajo, začeli so ga pozdravljati. Kraljičina je mishila: „Ko bi dobil venec tá-le, ki je tako zál, kakor solnce.“ Vsi so hoteli, naj bi prvi poskusil,

pa ni hotel, rekel je: „Le drugi naj prej, ki so prej prišli, jaz sem najzadnji.“ Vsi so poskusili, pa nobeden ni mogel gori. Napósled pa ta poskusi; bil je pa tako ročno gori, kakor bi mignil, in v trenutku je bil zopet na tleh, kakor blisk. Nikdo ga ni mogel raniti. Kraljičina je bila pa močno žalostna, ko ni vedela, kdo je bil. — Ko pride na travnik, ročno sleče prinčevsko obleko in obleče navadno, konju sname uzdo, mačke pobere in gré naglo domóv za peč z mačkami oral. Ko ona dva prideta domóv, bila sta žalostna; ta jih vpraša: „Kako je bilo, ali sta kaj dobila?“ Pa rečeta: „Takšen hudič je prišel, čisto je bil zlat. Ta je dobil venec, pa nobeden ni vedel, kam je izginil.“ Brat jima reče: „Saj sem povedal, da sta neumna, ko hodita tjà. Jaz pa doma za pečjo z mačkami orjem in mi je zmerom dobro.“

Sedaj je jedenkrat prstan, jabolko in venec pregledoval na pèči. Ko je oče prišel v hišo, je pa videl, da ima njegov najmlajši sin tiste reči, ki so bile dane v stavo. Oče je précej šel kralju povedat, da ima njegov najmlajši sin prstan, zlato jabolko in venec. Kralj mu je rekel, naj pride k njemu. Oče gré domóv, fantu pové, naj gré h kralju, fant pa reče: „Le pojdite kralju povedat: Kakor je njemu daleč od mene, tako je meni do njega.“ Oče gré kralju povedat, kaj je rekel sin. Ko mu pové sinov odgovor, zavzame se kralj in reče najlepšo kočijo napreči in s seboj vzame lepo prinčevsko obleko; ko pride do tiste hiše, bil je fant za pečjo in je z mačkami oral. Kralj vpraša očeta, kje je tisti fant, ki ima prstan, jabolko in venec. Oče pokaže za peč, in kralj reče: „Tako, ti imaš?“ Fant pravi: „Mislim, da imam!“ — in je pokazal tisti zlati prstan, zlato jabolko in zlati venec. Potlej ga je pa kralj oblekel v lepo prinčevsko obleko, katero je prinesel s seboj, in potlej mu je rekel: „Sedaj pojdeš pa z menoj!“ Fant je rekel: „Že grém, toda drugače ne, da vzamem mačke s seboj. Máček ne pustim, dokler bom na svetu.“ Kralj mu reče, naj jih vzame. Pa je pobral mačke v torbo in vzal s seboj. Ko pridejo do graščine, pelje ga kralj gori. Kraljičina je bila pa prežalostna, ko je dobila tega buteljna. Fant je rekel: „Tukaj imate kar špičaste pèči; kako bom pa na pèči z mačkami oral?“ Naglo so mu morali plano peč pozidati, da je potlej z mačkami po njej oral. Drugi so se mu pa smijali in ga imeli za norca.

Sosedni kralji so bili pa jezni nánj zato, ker je dobil kraljestvo in kraljičino, in so mu povedali, da bi se šel vojskovat. Toda rekel je: „Jaz že nikamer ne grém, bom doma za pečjo z mačkami oral in mi bo zmerom dobro.“ Sedaj je starejši kralj moral iti na vojsko; prav slabo mu je šlo, tako slabo, da je izgubil že dve deželi. Pisal je domóv kraljičini, kako mu slabo gré, naj mu mladi kralj pride

pomagat. Ko je kraljičina mlademu kralju na peč nosila jest, rekla mu je: „Tukaj se ti s temi mačkami pečaš, očetu pa gré tako slabo, da so že dve deželi izgubili.“ Fant pravi: „Sedaj sem že jezen, tri dni mi ni treba jest nositi, zaklenil se bom v sobo.“ On vrata zatakne od znotraj, vzame tisto mesengasto uzdo, gré skozi okno doli in potlej na tisti travnik, potrese uzdo, pride mesengasti konj, prinese za princa opravo, kar je bilo treba, osedla se dobro in séde nánj in zdirjata kakor blisk. Prideta do vojske in začneta se s sovražnikom vojskovati. Tako jih je sekal, da je najedenkrat obe deželi dobil nazaj in še drugi dve pribojeval. Potlej gré na tisti travnik, sleče se in gré domóv za peč z mačkami orat. Ko odpre vrata, pride mu ročno kraljičina pravit, kako gré očetu dobro na vojski. „Ti se pa s temi mačkami tukaj pečaš. Oče so že izgubljeni dve deželi nazaj dobili in še dve drugi pridobili.“ On se je pa na tistem smijal. Sedaj je bil nekaj časa mir, pa kmalu so se zbrali drugi kralji in so temu kralju napovedali vojsko. Kralj sam je moral iti na vojsko; prav slabo mu je šlo, da je že tri dežele izgubil. Pisal je kraljičini domóv, kako mu gré slabo, da je že tri dežele izgubil. Ko jedenkrat nese kraljičina mlademu kralju za peč jest, reče mu: „Glej, ti si kar doma s temi mačkami igraš, očetu pa gré na vojski tako slabo, da so že tri dežele izgubili.“ Pravi: „Sem že jezen, imam že dosti, ni mi treba štiri dni nič jest prinesiti.“ Od znotraj zatakne vrata, vzame tisto sreberno uzdo, skoči skozi okno in gré na tisti travnik, potrese uzdo, pride tisti sreberni konj in prinese, kar je bilo za princa treba obleke. Sleče svojo navadno obleko, obleče prinčevsko, osedla konja in ga zajezdi. Tako ročno sta bila na vojski, kakor blisk, in se je začel s sovražnikom vojskovati, da je kmalu tiste tri dežele dobil nazaj in še tri druge pribojeval. Potlej je kar ročno z bojišča izginil, tako, da niso nič vedeli, kdaj. Ko pride spet na travnik, sleče se in ročno gré domóv za peč z mačkami orat. Ko odpahne vrata, naglo mu prinese kraljičina jest in je bila prav vesela in mu je rekla: „O, kako gré našemu očetu dobro! So že izgubljene tri dežele dobili nazaj, in še tri druge privojskovali.“ Fant se je pa na tistem smijal.

Potem je bil nekaj časa mir, pa spet so kralji novemu kralju napovedali vojsko; kajti vsak nov kralj si mora krono zaslužiti z vojsko, tako si jo mora tudi ta. Zbrali so se vsi sosedni kralji in so šli z vojsko nánj. Spet se je stari mogel iti vojskovat; z mladim ni bilo nič, kar na péči je z mačkami oral. Hudo se je bojeval, prav slabo mu je šlo, štiri dežele je že izgubil. Prišla je kraljičina k fantu, ki je na péči z mačkami oral, in mu je dejala: „Glej, ti se kar doma s temi mačkami pečaš, očetu gré pa tako slabo na vojski, da so že štiri de-

žele izgubili! A fant pravi: „Zdaj sem spet jezen náte, ni mi treba pet dnij prinesti jest.“ Ód znotraj zatakne vrata, vzame zlato uzdo, skoči doli skozi okno in gré na tist travnik, potrese zlato uzdo, pride tisti zlati konj in prinese za kralja zlato obleko, orožja in kar je bilo za kralja potreba. Konja osedla in ga zajezdi; najedenkrat kakor blisk sta bila na vojski. Ko prideta do sovražnika, sta se tako hudo ž njim bojevala, da sta najedenkrat tiste izgubljene štiri dežele nazaj pridobila in še druge štiri pribojevala. Spet jim je hotel kar na tihem pobegniti z bojišča, pa stari kralj je rekel: „Moramo ga dobiti, kdo je; če ne, skusimo ga raniti.“ Vojaki naredijo kolobár, da bi ga bili zajeli v sredo, on jim je pa z roko mahal, naj bi mu prostor naredili, toda mu ga niso. Požene konja, da bi skočil čez kolobár, ali tedaj ga jeden vojakov udari z mečem po nogi, da ga je ranil. Stari kralj ročno priskoči in potegne z vratú robec, da princu obežejo rano, princ pa naglo konja zajezdi in izgineta vojakom in kralju izpred očíj. Gré na tisti travnik, sleče prinčevsko obleko in obleče navadno, pobere v torbo mačke svoje in gré domóv za peč z mačkami oral. Ko je vojska minila, pridejo vsi kralji in večji gospodje na kosilo k temu kralju, da so mu voščili srečo in blagoslov. Brili so tudi vse sorte burke in jeden reče proti kralju: „Kje imate pa mladega kralja?“ Stari je dejal: „Pustimo ga, naj z mačkami orje!“ Vsi so začeli: „Naj k nam pride, da bo tukaj z mačkami oral, da se mu bomo smijali.“ Gré starejši kralj pónj, toda ni šel rad; komaj ga je spravil. Pripelje svoje mačke v sobo, kjer so bili kralji in večji gospodje, in jeden ga vpraša: „Ali je kaj huda ta žival?“ Pravi: „Huda!“ Potem jedno malo za rep stisne, pa je tako zamijavčala, da so se vsi zgenili. Potlej je začel orati ž njimi, se mu je pa jedna hlačnica gori zavila, in videli so kralji nogo obezано, ga je pa vprašal starejši kralj: „Kaj si naredil na nogi?“ Oni odgovori: „Ta žival me je ugriznila.“ Kralj je pa poznal svoj robec, in drugi, da so ga na vojski ranili, potlej so ga na mizo posadili in spoznali za kralja. Sedaj jim je tudi povedal, kako se mu je godilo, da je dobil mesengastega, srebernega in zlatega konja. Vzel je svoje uzde in je šel na dvorišče, tukaj so ga že čakali vsi trije konji in so mu rekli: „Sedaj nam moreš vsem glave posekati!“ On jim je pa dejal: „Kako vam bom glave sekal, ko ste mi storili toliko dobrega?“ Konji so dejali: „Če nam ti glav ne posekaš, bomo pa mi tebe umorili.“ Potlej je vsakemu glavo odsekal in so se izprovgli v tri kralje in so mu rekli: „Sedaj si nas rešil.“ Potem so šli, da ni vedel kam. Fant pa je ostal v graščini in je tukaj kraljeval do smrti.

V Motniku zapisal

Gašpar Križnik.

in 2020

Č e m ú ?

Čemú zaničljivo me gledate ví,
 Čěš: „srce mu je omrzélo?“ —
 Res, v prsih se vmírila meni je krí,
 Srcé mi ledéno je, ne koperní; —
 Za čem pa naj bi kopernélo?

Za slavo? — Brez slave se lahko živí;
 Za zlatom? — Zlatá me ni briga;
 Saj slava, saj zlat ti le dela skrbí,
 Da ti ne izgíne, da se ne stopí . . .
 Srcá — ne oveselí ga.

Dekleta ljubiti, po volji mi ní,
 Ljubezen rojéva trpljenje.
 V trpljenje pa nismo ustvárjeni mí;
 Le človek, ki išče trpljenja, trpí . . .
 Trpljenje ne bo mi življenje!

Čemú zaničujete torej me ví,
 Čěš: „srce mu je omrzélo?“ —
 Res, v prsih se vmírila meni je krí,
 Srcé mi ledéno je, ne koperní; —
 Za čem pa naj bi kopernélo?

F. G. P.

S n é g.

Oh, mėti, beli snég, le mėti,
 Goró, dolíno v sèn zavíj!
 Da v vígredi se tem čilejša
 Cvetóča péstro prebudi.

Zamėti moje tudi srce,
 Zamėti prazne mi željé,
 Zamėti nade mi slepilne,
 Da v nóvo spet se ne vzbudé!

F. G. P.

T u j k i.

Ko sem med tujci tujec sam sedél,
 Le ti ljubó si mi prišlà napróti;
 Srcé slovó mi dalo je praznóti,
 Ko nisem več med tujci sam sedél.
 Za tó naj, krasna deva, hvala bó ti,
 Saj nihče drug, ko ti me ni umél:
 Le ti ljubó si mi prišlà napróti,
 Ko sem med tujci tujec sam sedél.

F. G. P.

